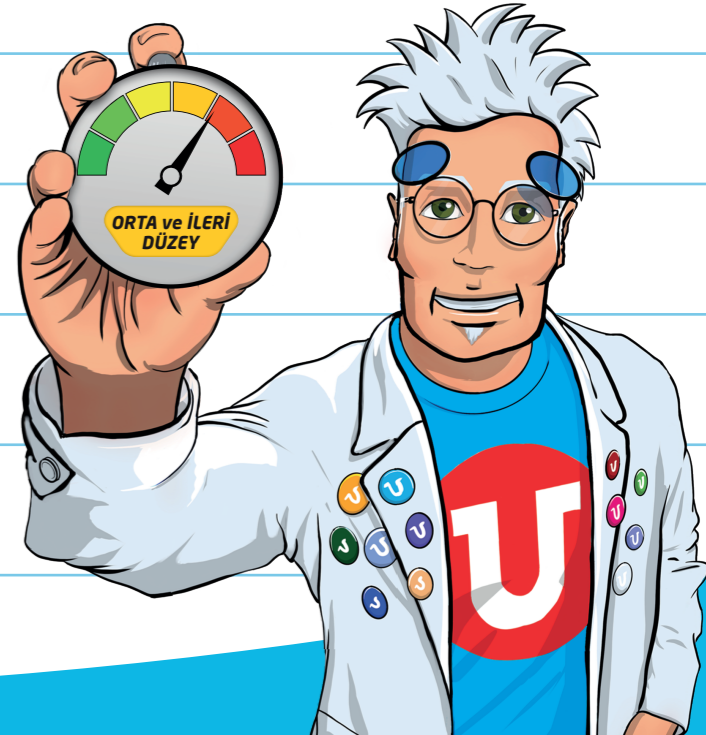

TYT Orta ve İleri Düzey
Tarih Soru Bankası

Ulus Devlete Giden Süreçte Nüfus ve
Modern Hayattaki
Sosyal Değişim

ULUS DEVLETE GİDEN SÜREÇTE NÜFUS VE MODERN HAYATTAKİ SOSYAL DEĞİŞİM

Ulus Devlet

Modern Hayattaki Sosyal Değişim

Kamuyu

Popüler Kültür

Şehirlerin Kurulması

Ulus Devlet

- Sınırları belirlenmiş bir toprak parçası üzerinde güç kullanma hakkına sahip olan yönetimi altındaki halkı; ortak dil, kültür ve değerler etrafında birleştirmeyi amaçlayan siyasal ve toplumsal manada ulus üzerine tesis edilmiş bir devlet biçimidir.
- Ulus - devlet anlayışında toplumsal ve siyasal yapının şekillenmesinde ulusal değerler öne çıkmıştır. XX. yüzyılın II. yarısından itibaren ulus devlet anlayışı küresel ölçekte yaygınlık kazanmıştır.
- İmparatorluklardan ulus devletlere geçiş süreci demografik hareketleri de getirmiş; insanların aidiyet duygusu gelişirken modern anlamda siyasal egemenliğin kaynağının ulus olduğu vurgulanmaya başlanmıştır.

Örnek:

Ulus devlet anlayışında,

- I. toplumsal ve siyasal yapılanmanın şekillenmesinde ulusal değerlerin ön plana çıkması,
- II. çok kültürlülük değerlerinin önem kazanması,
- III. insanların bağlı olduğu topluluk içinde aidiyet duygusunun güçlenmesi

durumlarından hangilerinin etkisinden söz edilebilir?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve III

E) II ve III

Ulus Devlete Giden Süreçte Nüfus

İmparatorluktan ulus devlete giden süreçte iki önemli gelişme olmuştur:

- 1) Westphalia Barışı: Avrupalı devletler diğer devletlerin meşru varlığını tanımış ve iç işlerine karışmama garantisini ile devletlerin karşılıklı ilişkilerinde "mutlak egemen olma" esası ortaya çıkmıştır.
- 2) Fransız İhtilali: Ulusal egemenlik ilkesi yerel ve bölgesel ayrıcalıkları ortadan kaldırmış, ülkeyi ulusal sınırlar içinde elde tutacak merkezi bir devlet anlayışını getirmiştir. Ayrıca eşitlik, özgürlük, özgür irade gibi kavramlarla monarşilerin ve baskıcı uygulamaların önüne geçilmiştir.

Örnek:

- 1648 Westphalia (Vestfalya) Antlaşması ile Avrupalı devletler, başka devletlerin meşru varlığını tanımış ve iç işlerine müdahale etmeme garantisi vermiş; devletler, karşılıklı ilişkilerde üst bir otoriteyi tanımamış ve kendi topraklarında “mutlak egemen” bir konuma yükselmiştir.
- Fransız İhtilali ile Avrupalı devletler, ülkeyi ulusal sınırlar içinde elde tutacak merkezi bir devlet anlayışını benimsemiştir. Aydınların da etkisi ile eşitlik, özgürlük, özgür irade gibi kavramlar belirlemiştir.

Bu gelişmeler aşağıdakilerden hangisine ortam hazırlamıştır?

- A) Ulus devlet
- B) Seküler (laik) yönetim
- C) Feodal yönetim
- D) Demokratik idare
- E) Anayasal süreç

ULUS DEVLET ANLAYIŞININ OSMANLI DEVLETİNE ETKİSİ

- Çok uluslu toplum yapısına sahip Osmanlı Devleti, Fransız İhtilali'nin getirdiği özgürlük ve ulusçu fikirlerin etkisi altına girmiş ve Osmanlı'da XIX. yüzyıl başlarından itibaren azınlık isyanları görülmüştür.
- İlk isyan eden Sırlar 1878 Berlin Antlaşması ile bağımsızlık elde etmiş ve 1821 de isyan eden Rumlar bağımsızlık elde eden ilk azınlık olarak Yunanistan Devleti'ni kurmuştur.
- Batılı devletler "azınlık haklarını" bahane ederek Osmanlı'nın iç işlerine karışmışlardır.

- Osmanlı Devleti iç işlerine karışılmasını önleme adı altında "batılı düşünce ve yönetim anlayışlarını Osmanlı'ya kazandırma" doğrultusunda 1839'da Tanzimat Fermanı'nı ilan etmiş, 1876'da Meşrutiyeti ilan ederek Kanuniesasiyi yürürlüğe koymuş ve egemenlik anlayışında değişime gitmiştir.
- Osmanlı tebaasından azınlıkların devletten ayrılması ve Osmanlı Devleti'nin savaşlarda yenilgiler yaşaması toprak kayıplarına neden olmuş ve XIX. yüzyıldan itibaren Osmanlı ülkesine ciddi göçler yaşanmıştır.
- 1850'lerde Müslüman nüfus ile Müslüman olmayan nüfus oranı birbirine yakınken Balkan Savaşları sonrası Osmanlı ülkesindeki Müslüman nüfus oranı %90'a yaklaşmıştır.
- XIX. yüzyıl sonlarından itibaren Kafkaslar, Kırım, Makedonya, Batı Trakya'dan Anadolu'ya göçler olmuştur.

Örnek:

Fransız İhtilali sonrası ulusçu ve özgürlükçü fikirlerin yayılması sonrası Osmanlı Devleti'nde görülen azınlık isyanları sonucu Osmanlı Devleti'nde aşağıdakilerden hangisi görülmemiştir?

- A) Osmanlı tebaası arasındaki birlikteliğin bozulması
- B) Osmanlı tebaasından azınlıkların bağımsızlık kazanması
- C) Osmanlı tebaasına ilk kez inanç, ibadet hürriyetinin tanınması
- D) Osmanlı tebaası arasında eşitliği sağlamaya yönelik Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesi
- E) Avupalı devletlerin azınlık haklarını bahane ederek Osmanlı'nın iç işlerine karışması

Örnek:

1877-1878 Osmanlı - Rus Savaşı sonunda Makedonya ve Trakya hariç Balkanların büyük bir kısmı Osmanlı idaresinden çıkmıştır. İngiliz Konsolosluğu raporlarına göre bu savaşta üç yüz ile dört yüz bin arası Müslüman Türk öldürülmüş, bir milyon kadarı da göçe zorlanmıştır.

Bu bilgilere göre,

- I. Osmanlı topraklarının daraldığı,
- II. Osmanlı ülkesinde Müslüman nüfus oranında artış olduğu,
- III. Osmanlı Devleti'nin egemenlik haklarının zedelendiği

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

Modern Hayattaki Sosyal Değişim

- Sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan metropoller gerek hastane, üniversite, iş hanları gerekse bulvar ve caddeleri ile artan nüfusa karşı kanalizasyon, su gibi altyapı sorunlarını da beraberinde getirmiştir.
- Metropollerde sağlık ve kültür hizmetlerinin aksaması, çarpık kentleşmenin görülmesi kırsaldan kentlere göçlerin yaşanmasının sonucudur.
- Lale Devri'nden itibaren Avrupa ile sürdürülen diplomatik, ticari, kültürel ilişkiler giderek gelişmiş ve XVIII. yüzyılın ortalarından itibaren "Frenk Modası" olarak tabir edilen Batı tarzı mobilyalar, ev düzenlemeleri toplumda karşılık bulmuştur.
- Osmanlı toplumunda tüketim "kanaat ve israftan kaçınma" biçiminde iken Avrupa ile etkileşim sonucu geleneksel tüketim algısı da değişmiştir. Osmanlı Devleti'ndeki şehirleşme insanların rahat yaşama isteğini cazip hale getirmiş ve başta İstanbul olmak üzere kırsaldan şehirlere göçler yoğunlaşmıştır.
- II. Mahmut zamanında taşradan İstanbul'a yapılan göçleri denetim altına almaya yönelik bir çeşit pasaport olan mürur tezkiresi uygulaması başlatılmıştır

KAMUOYU

- Bu kavram ilk kez 1741'de "halkın düşüncesi" anlamında İngilizler tarafından kullanılmıştır.
- Fransa'da ise ilk kez 1744'te Jean Jack Roussau tarafından "toplumun tavrı" anlamında kullanılmıştır.
- Batılı ülkelerden dilimize geçen kamuoyu kavramının karşılığı olarak ilk zamanlar "efkariumumiye, halk efkari, amme efkari, kamu efkari" gibi kavramlar kullanılmıştır.
- Basının kamuoyu oluşturma ve toplumu istenen yönere çekmede önemli bir etken haline gelmesi, devletlerin de bu gücü daha etkin kullanarak hem kamuoyunun hem de basının kontrol altında tutulmasını gerekli görmüşlerdir.
- Osmanlı Devleti'nde kamuoyu kavramı Tanzimat Dönemi'nde önem kazanmıştır.
- Hürriyet, Meşrutiyet ve demokrasi fikirleri ilk kez gazete ve dergilerle kamuoyuna sunulmuştur. Tanzimat Dönemi'nde değişen gazetecilik anlayışı Osmanlı Devleti'nin siyasi yaşamında da belirleyici olmuştur.

Örnek:

Kamuoyu kavramını ilk kez 1741’de “halkın düşüncesi” anlamında İngilizler kullanmıştır. Fransa’da ise ilk kez 1744’te J.J. Rousseau tarafından “toplumun tavrı” anlamında kullanılmıştır. Batılı ülkelerden dilimize geçen kamuoyu kavramının karşılığı “efkariumumiye, halk efkarı” gibi kavramlar ile kullanılmıştır.

Osmanlı Devleti’nde halkın düşünceleri olarak önem kazanan kamuoyu (efkariumumiye) gücü ile siyasal ve toplumsal hareketlerin görülmesine,

- I. Takvim-i Vekayı, Ceride-i Havadis gibi resmi gazetelerle devlet eliyle halkın bilgilendirilmesi,
- II. batılı tarzda eğitim gören aydınların gazete ve dergiler çıkarması,
- III. Jön Türklerin I. Meşrutiyet, İttihatçıların II. Meşrutiyet’in ilanında etkili olması

durumlarından hangileri örnek gösterilebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

Popüler Kültür

- Ekonomik ve siyasal süreçlerle birlikte kültür, sosyal hayatın önemli bir parçasıdır.
- Sanayi devrimi sonrası yükselen kapitalizm ekonomik ve sosyal alanlarda olduğu gibi kültürel alanda da belirleyici olmuştur.
- Sanayi devrimi sonrası insanları tüketmeye teşvik eden popüler kültürün ortaya çıkardığı kültür endüstrisi; kendi ürünlerini ihtiyaç haline getirerek topluma, hayatın olmazsa olması olarak sunmuştur.
- Popüler kültürün en önemli hedefi aynı şeyleri tüketen "tek tip birey yaratma" şeklinde özetlenebilir.

- İnsanların günlük yaşamlarını kurgulayan popüler kültür insanlara tüketim alışkanlıklarını kazandırmak için kitle iletişim araçlarını kullanır, reklamlar yoluyla da özendirir.
- Reklam kimi zaman sinema ve spor yıldızlarının giysi ve söylemleri kimi zaman farklı ülkelerin dizileri vasıtasıyla sunulur.
- Modern dünya algısı insanların yaşamlarında ve zaman tasavvurlarında da değişimlere sebep olmuştur.
- Modernite ve endüstrileşme ile birlikte boş zaman kavramı sosyal hayatın temelinde yerleştirilmiştir.
- Modern kapitalist sistemlerin ortaya çıkardığı şartlar boş vakit ve tüketim etkinliklerini kâr ve maliyet hesaplarına göre işlemeye başlamıştır.

Örnek:

XIX. yüzyılın sonlarından itibaren giyim kuşamdan beslenmeye, ev dekorasyonundan müziğe kadar sosyal hayatın her aşamasında yönlendirici olan popüler kültür,

- I. radyo ve televizyon,
- II. gazete ve dergiler,
- III. telgraf ve telsiz

olanaklarından hangileri ile yaygınlık kazanarak insan ihtiyaçları yönlendirilmiştir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

Metropollerin Oluşumu ve Osmanlı Şehirleri

- Sanayi devriminin etkisiyle XVIII. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan sanayi toplumu, şehirlerin dokusunda hızlı bir değişimi de beraberinde getirmiştir.
- Şehirlere göç eden işsizler ordusu fabrikalar etrafında çarpık kentleşme, alt yapı sorunları, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği gibi koşullarda yaşam alanlarına dönüşmüştür.
- Osmanlı Devleti'nde modern şehirlerin ortaya çıkışı; fabrikalaşmadan ziyade ülkenin dış pazarlara açılışı, ulaşım ve taşıma imkanları, tarım teknolojisindeki gelişmelere bağlı olarak görülmüştür.
- İstanbul farklı dönemlerde büyük değişimler geçirmekle birlikte en büyük değişimi başta nüfus artışı olmak üzere ticari faaliyetler, batılılaşma hareketleri, değişen şehircilik anlayışı ve mimari gelişmeler ile XIX. yüzyılda yaşamıştır.

- 1836'da yapılan Galata Köprüsü İstanbul'un en işlek noktası haline gelmiştir.
- XIX. yüzyılda İstanbul'un idari yapısında ciddi değişmelere gidilmiştir.
- 1826 İhtisap Nezareti kurularak esnaf denetimi, şehir güvenliği, göç denetimi ve vergi denetimi görevlerini bu kurum üstlenmiştir. Ayrıca muhtarlık teşkilatı kurulmuş, tayin edilen muhtarlar görev yapmaya başlamıştır.

Örnek:

Şehirleşmenin artmasıyla birlikte ihtiyaçlar da artmıştır. Osmanlı Devleti hem halkın ihtiyaçlarını karşılamak hem de yaşam koşullarını iyileştirmek için tedbir alma gereksinimi duymuştur.

Şehirleşme sürecinin etkisiyle Osmanlı Devleti'nde aşağıdakilerden hangisinin görüldüğü söylenemez?

- A) Limanların modernleştirilmesi
- B) İş merkezlerinin sayısının artırılması
- C) Su, kanalizasyon gibi altyapı sorunlarının giderilmesi
- D) Tramvay, traleybüs gibi imkanlarla ulaşımın geliştirilmesi
- E) Dış göçlerin desteklenerek başta İstanbul olmak üzere şehir nüfuslarının artırılması

Örnek:

İhtisap Nezareti,

- I. esnaf denetimi,
- II. şehir güvenliği,
- III. yasaların çıkarılması

görevlerinden hangilerinde yetkilidir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

